

Irlanti Suomen sanomalehdissä vuosina 1912–1918

Leon Miller

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma

Leon Miller

Irlanti Suomen sanomalehdissä vuosina 1912–1918

Sivumäärät: 21 sivua

Tässä kandidaatintutkielmassani tarkastelen Irlannin käsittelyä Suomen sanomalehdissä vuosina 1912–1918. Aineistoina käytän Uuden Suomettaren, Helsingin Sanomien ja Työmiehen sanomalehtikirjoituksia. Pyrin selvittämään, kuinka lehtien aatteelliset taustat vaikuttivat kirjoituksiin, ja rinnastettiinko lehdissä Irlannin tilannetta Suomen tilanteeseen. Lisäksi arvioin ensimmäisen maailmansodan aikaisen sotasensuurin vaikutusta kirjoituksiin.

Tutkin aineistoani lähiluvun ja kielellisen analyysin kautta: Lehdissä ei yleensä kommentoida käsiteltyä asiaa suoraan, vaan kirjoituksissa lehden kanta välittyy usein enemmän tai vähemmän epäsuorasti. Yksittäisten kirjoitusten pohjalta pyrin muodostamaan kokonaiskuvan siitä, miten Suomen Sanomalehdissä Irlannin kysymys nähtiin suhteessa Suomeen ja yleisesti.

Tutkimissani lehdissä Irlannin itsehallintoon ja sitä ajaviin Irlannin nationalisteihin suhtaudutaan myönteisesti ja näitä vastustaneisiin Ulsterin protestantteihin kielteisesti. Myös Irlannin itsenäisyyttä ajavaan sinn féin -puolueeseen suhtauduttiin aluksi kielteisesti, mutta lopulta lehdissä on havaittavissa vähintään jonkinlaista sympatiaa puoluetta ja Irlannin separatisteja kohtaan. Britannian hallitukseen suhtauduttiin aluksi neutraalisesti tai positiivisesti. Näihin vaikutti lehtien aatetausta, joka oli erityisesti Helsingin Sanomien kirjoituksissa ilmeistä. Irlantia ei suoraan verrattu Suomeen, vaikka maiden rinnastamisesta ulkomailla oltiin tietoisia.

Avainsanat: sanomalehdet, Irlanti, aatehistoria

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Historiallinen tausta	4
1.2	Tutkimuskysymys ja rajaus	6
1.3	Aineisto ja aiempi tutkimus	7
1.4	Sanomalehdet alkuperäislähteenä 1912–1918	7
2	Home rule -kriisi ja maailmansodan alku	10
3	Pääsiäiskapina	13
4	Sodan loppuvuodet, Suomen itsenäistymiseen ja sisällissota 1917–1918	17
5	Yhteenveto	19
6	Lähteet	21
	Sanomalehdet	21
	Tutkimuskirjallisuus	21

1 Johdanto

1.1 Historiallinen tausta

Irlannin poliittista tilannetta varjosti ensimmäisen maailmansodan ajan vuonna 1912 alkanut home rule -kriisi, jossa Ison-Britannian hallitus pyrki myöntämään Irlannille itsehallinnon¹. Kahden epäonnistuneen lakiehdotuksen jälkeen Yhdistyneen Kuningaskunnan parlamentti hyväksyi vuonna 1914 lain Irlannin itsehallinnosta, jolla oli tukijoita ja vastustajia sekä Englannissa että Irlannissa. Lakia ei kuitenkaan toimeenpantu samana vuonna alkaneen maailmansodan vuoksi. Maailmansodan aikana tapahtunut pääsiäiskapina ja sen tukahdutus taas muuttivat yleiset mielipiteet separatismia kohtaan. Itsehallintoa ajava liike oli toiminut 1870-luvulta lähtien, mitä kannatti pääasiassa Irlannin katolilaiset.² Protestantit taas vastustivat kaikenlaista omaa hallintoa Irlannille, koska nämä eivät halunneet katolisen vallan alaisuuteen.

Merkittävä osa protestanteista oli 1600-luvun Ulsterin uudisasutuksessa Irlantiin muuttaneiden skottilaisten ja englantilaisten jälkeläisiä, joilla oli vahva brittiläinen identiteetti. Protestantit näkivät myös vuoden 1801 Ison-Britannian ja Irlannin välisen unionin poliittisen ja uskonnollisen vapauden sekä kansalaisoikeuksien takaajana, joita katolilainen valta uhkasi. Lisäksi he katsoivat unionin mahdollistaneen Ulsterin ja erityisesti Belfastin vaurauden ja teollistumisen. Nationalistit taas katsoivat unionin olleen Irlannin ongelmien, kuten katolilaisten ja protestanttien välisen epätasa-arvon, köyhyyden sekä nälänhädän takana.³

Irlannin aseman kohentamista ajettiin pääosin rauhanomaisin keinoin vuoden 1916 pääsiäiskapinaan saakka. Koko Yhdistyneen kuningaskunnan kattaneet uudistukset 1800-luvun lopulla, kuten parlamentin vaalipiiri- ja paikallishallintouudistukset, olivat lisänneet irlantilaisten ja erityisesti nationalistien edustusta hallinnossa. Lisäksi 1880-luvun maareformissa protestanttisten omistamia suurtiloja jaettiin niitä viljelleille katolilaisille maanviljelijöille. Näistä huolimatta nationalistit näkivät Irlannin ja Britannian välisen unionin epätasa-arvoisena, jonka instituutiot ajoivat aina lopulta Englannin etuja.⁴

Pääsiäiskapinan taustalla oli Irlannin itsehallintolain toimeenpanemisen lykkääminen maailmansodan puhjettua. Tämä löysensi hetkellisesti home rule -kriisin aikaan kiristyneitä välejä Irlannin

¹ Lähdeaineistossa käytetään yleensä englanninkielistä termiä ”home rule”, joka suurin piirtein vastaa suomen sanaa *itsehallinto*.

² McGarry 2010, 15.

³ McGarry 2016, 16.

⁴ McGarry 2016, 17.

katolilaisten ja protestanttien välillä, sekä pakotti nationalistit ottamaan kantaa sotaan. Maailmansodan ensimmäisinä kuukausina Euroopan nuoret miehet suhtautuivat sotaan innostuneesti, ja tämä koski myös Irlantia, sotaa edeltävästä kriisistä huolimatta. Nationalistit ja unionistit, sekä katolilaiset ja protestantit kannattivat Britanniaa sodassa. Tämä muuttui, kun itsehallinnon toimeenpanemisen pysäyttänyt lykkäyslaki säädettiin, joka käänsi nationalistit sotaa vastaan. Varsinaisen kapinan suunnittelu on kuitenkin jäänyt epäselväksi, sillä siitä ei ole säilynyt juurikaan lähteitä ja kapinan johtajat teloitettiin pian kapinan kukistamisen jälkeen. Ehkä tärkeimpään kapinaan liittyvään kysymykseen, eli sen johtajien käsitys kapinan onnistumismahdollisuuksista, ei ole pystytty vastaamaan.⁵

Kapinan jälkiselvittely teloituksineen ja ratsioineen alkoi muuttamaan yleistä mielipidettä Irlannissa parlamentaarisia nationalisteja vastaan. Nämä olivat kannattaneet hallituksen toimia kapinan kukistamiseksi ja täten parlamentaarinen puolue katsottiin osalliseksi teloituksiin. Sen toiminta oli perustunut parlamenttisiin keinoihin, sillä väkivalta koettiin haitalliseksi puolueen poliittisille päämäärille. Tämä osoittautui vääräksi, kun pääministeri H. H. Asquith ilmoitti aikeistaan Irlannin itsehallinnon toteuttamisesta mahdollisimman nopeasti. Tämän taustalla oli hänen tarpeensa lepyttää nationalisteja ja amerikanirlantilaisia, joiden näkemyksiä Britanniasta oli tärkeitä ylläpitää sodan aikana. Viimeinen niitti irlantilaisten tyytymisessä itsehallintoon oli Britannian hallituksen yritys ulottaa yleinen asevelvollisuus Irlantiin. Tämä johti separatistisen sinn féin -puolueen murskavoittoon Yhdistyneen Kuningaskunnan parlamenttivaaleissa vuonna 1918.⁶

Suomen kannalta Irlannin itsenäisyys- ja itsehallintokamppailun voisi katsoa relevantiksi 1910-luvulla, sillä Suomen asemassa Venäjän keisarikunnassa ja Irlannin asemassa Yhdistyneessä kuningaskunnassa on joitain yhtymäkohtia. Molemmissa oli tai ainakin oli ollut hallitsevassa asemassa oleva vähemmistö, joka erottui valtaväestöstä ja oli sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti korkeassa asemassa. Suomessa tässä asemassa olivat suomenruotsalaiset ja Irlannissa protestantit. Tämänkaltainen asetelma löytyi jokaisesta tämän ajan Euroopan alueesta, jossa oli ulkoiselle vallalle alistainen yhteisö.⁷ Maitten välillä oli myös kielipoliittisia yhtäläisyyksiä: Irlannissa englantia äidinkielenään puhuvien osuus väestöstä oli kasvussa iirin kustannuksella. Suomessa taas vastaava kehitys oli pysähtynyt ja suomen kielellä oli ollut lähes tasa-arvoinen asema ruotsin kanssa suurruhtinaskunnan hallinnossa jo usean vuosikymmenen ajan. Kielipolitiikka oli kuitenkin yksi ajan

⁵ McGarry 2016, 80–81.

⁶ McGarry 2016, 284–286.

⁷ Kissane 2000, 31

tärkeimmistä kysymyksistä. Lisäksi Suomen ja Irlannin rinnakkainen historia tunnettiin 1800-luvun lopulla ja Suomi tunnettiin 1910-luvulla ”Venäjän Irlantina”.⁸

1.2 Tutkimuskysymys ja rajaus

Tarkastelen tutkielmassani Irlannin itsehallinnon ja itsenäisyyden tavoittelua eli Irlannin kysymystä Helsingin Sanomissa, Uudessa Suomettaressa ja Työmieheissä vuosien 1912–1918 välillä. Aikavälillä Irlannissa tapahtui kaksi tärkeää tapahtumaa, joita seurattiin Suomen lehdistössä: Ulsterin kriisi vuonna 1912 ja Pääsiäiskapina vuonna 1916. Vuonna 1918 Työmiehen ja Uuden Suomettaren julkaisu päättyi, jonka lisäksi maailmansota päättyi. Tämän lisäksi Irlannissa ja Suomessa poliittinen kenttä muuttui merkittävästi. Tarkasteluajankohtana Helsingin Sanomat oli nuorsuomalaiseen puolueen pää-äänenkannattaja, joka tästä huolimatta oli puolueen vasemmistosiiven, eli varpusten⁹ hallinnassa.¹⁰ Uusi Suometar oli taas suomalaiseseen puolueen pää-äänenkannattaja. Työmies oli taas sosialidemokraattisen puolueen pää-äänenkannattaja. Sosialidemokraattinen puolue oli taas ajan ainoa merkittävä vasemmistopuolue, joka kuului nuorsuomalaisten tavoin, ainakin jossain määrin, perustuslaillisiin, eli venäläistämistoimia vastustaneisiin puolueisiin. Nämä puolueet olivat aikansa tärkeimmät kolme eduskuntapuoluetta vuoden 1917 eduskuntavaaleihin asti. Vanhasuomalaisten suomalainen puolue oli yleisesti ottaen Venäjän hallinnolle myöntyväisempiä ja nuorsuomalainen puolue taas tunnettiin venäläistämistoimien vastustajana. Lisäksi varpuset näkivät brittiläisen sosiaaliliberalismin aatteellisena esikuvanaan, josta voidaan olettaa, miten Helsingin Sanomien artikkeleissa on suhtauduttu Irlantiin.¹¹ Tämä on relevanttia lehtien suhtautumisessa Irlannin tapahtumiin. Jos lehdissä nähdään yhteyksiä Suomen tilanteeseen, olettaisi nämä rinnastavan Suomen suuriruhtinaskunnan ja Venäjän hallinnon väliset suhteet irlantilaisten ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen välisiin suhteisiin.

Pyrin tarkastelussani arvioimaan kunkin lehden aatteellisen taustan vaikutusta kirjoituksiin ja rinnastettiinko niissä Irlannin silloiset ja aiemmat tapahtumat Suomeen ja sen historiaan. Pyrin myös arvioimaan käynnissä olleen ensimmäisen maailmansodan vaikutusta sanomalehtien kirjoituksiin Suomen ollessa osa Venäjää, joka kuului sodan ympärystäisiin, vaikkei suomalaisia sotilaita lähetettykään rintamalle. Ympärystäisiin kuului myös Yhdistynyt kuningaskunta, johon Irlanti

⁸ Mc Mahon & Newby, 166–167.

⁹ Oikeistosiipeä kutsuttiin pääskysiksi. Vasemmistosiipeä alettiin kutsua varpusiksi erotukseksi näistä. Nimitysten alkuperää ei Varesen mukaan tunneta tarkkaan, mutta pääskysket mainittiin ensimmäisen kerran Helsingin sanomissa marraskuussa 1906. (ks. Vares 2000 86.)

¹⁰ Vares 2000, 86.

¹¹ Vares 2000, 89–90.

kuului. Lisäksi arvioin sitä, vaikuttiko nuorsuomalaisten ja vanhasuomalaisten eli suomettarelaiten eriävät näkemykset venäläistämistoimista Irlannin tapahtumien uutisointiin.

1.3 Aineisto ja aiempi tutkimus

Alkuperäislähteenä käytän Kansalliskirjaston digitoituja Uuden Suomettaren, Helsingin Sanomien ja Työmiehen sanomalehtiä. Käytän hakusanaa ”Irlanti” ja ”irlantilainen”, ja rajaan hakutulokset vuosien 1912 ja 1918 välille. Hakusanat esiintyvät Helsingin sanomissa 890, Uudessa Suomettassa 1033 ja Työmieheessä 427 kertaa. Hyödynnän aineiston tutkimisessa lähilukua ja käytetyn kielen analyysia. Nämä ovat tärkeitä, koska aineistossa lehden kannan selvittäminen vaatii usein lehden aatteellisen taustan tiedostamista, sillä lehdissä ei yleensä esitetty mielipiteitä suoraan. Tämän takia lehtien kirjoituksia lukiessa on tärkeää kiinnittää huomiota sanavalintoihin. Lehdissä ei myöskään eroteltu kirjoituksia juttutyypeittäin, joten on myös tärkeää pystyä erottamaan lehdissä julkaistut uutiset artikkeleista, joissa lehti kommentoi itse siinä käsiteltyä asiaa. Molempien tyyppisissä kirjoituksissa saattaa esiintyä kommentointia, vaikka se olisi sähkösanomiin perustuva uutinen, joka on täysin identtinen kaikissa kolmessa lehdessä. Tämän vuoksi vertailen lehtien kirjoituksia keskenään, sillä pääosin en hyödynnä lehtien kesken identtisiä sähkösanomauutisia ja muista lehdistä otettuja kirjoituksia tutkielmassani.

Irlannin home rule -kriisiä ja maailmansodan aikaa eli vuosia 1912–1918 Suomen sanomalehdissä ei ole tutkittu. Irlannin sisällissodassa Suomen sanomalehdissä on taas Ilmari Kivelä kirjoittanut kandidaatintutkielman *Irlannin sisällissota suomalaisessa lehdistössä*. Tämän lisäksi Miika Tapaninen on kirjoittanut pro gradu -tutkielman Irlannin kysymyksestä vuosien 1910–1919 Helsingin Sanomissa otsikolla *Reporting on the Irish question by The Times and Helsingin Sanomat 1910–1919*. Suomen ja Irlannin nationalismeja vertailevia aikakauskirja-artikkeleita on kirjoittanut Bill Kissane, Richard Mc Mahon ja Andrew G. Newby.

1.4 Sanomalehdet alkuperäislähteenä 1912–1918

Lehdistö oli Suomessa 1910-luvulla vahvasti politisoitunutta. Sanomalehtien määrä ja lukijakunta oli kasvussa lukutaidon parantuessa ja yhteiskunnan rakenteen muuttuessa.¹² Lisäksi lehtien kirjoittelua rajoittanut ennakkosensuuri oli suurlakon jälkeen lakkautettu. Vanhoja 1800-luvun loppupuoliskon painoasetuksia ei kuitenkaan onnistuttu korvaamaan painovapauden takaavalla

¹²Tommila & Salokangas 1998, 103–105.

lainsäädännöllä keisarin vastustuksen vuoksi. Lisäksi osana venäläistämisohjelmia kenraalikuvernööri ilmoitti Venäjän painolainsäädännön koskevan myös Suomea vuonna 1912.¹³

Lehdet olivat yleensä enemmän tai vähemmän tiiviissä yhteydessä johonkin puolueeseen mutteivät kuitenkaan niiden omistuksessa.¹⁴ Yrityksistä huolimatta mikään puolue ei onnistunut asettamaan lehtiä suoranaisesti hallintaansa. Sosialidemokraateilla lehtien valvonta vietiin Suomen puolueista pisimmälle eri piirijärjestöjen tarkastuselinten muodossa, vaikka sosialidemokraattinen puolue oli aatteellisesti hyvin lähellä lehtiensä toimituksia.¹⁵ Puolueet pyrkivät kuitenkin sanelemaan, miten lehtiä tulisi toimittaa, mutta puolueiden toiveiden noudattaminen riippui pääasiassa lehden toimittajista. Tämän vuoksi päätoimittajien poliittinen luotettavuus oli puolueille tärkeitä. Lisäksi puolueen johto päätti kunkin lehden hyväksymisestä sen äänenkannattajaksi. Sanomalehtien julkaiseminen oli liiketoimintaa, myös sosialidemokraattisten lehtien kohdalla. Jos liiketoiminnasta saadut tulot eivät kattaneet lehden kuluja, oli sen otettava rahallista tukea esimerkiksi puolueen piirijärjestöltä.¹⁶

Suomalaiset sanomalehdet käyttivät pitkälti samoja lähteitä eli sähkösanomatoimistoja ulkomaan uutisissa autonomian ajan viimeisinä vuosina. Ensimmäistä maailmansotaa käsittelevät uutiset, joihin Irlantia koskevat kirjoitukset yleensä kuuluivat, tulivat pääosin Venäjän kautta ja olivat ympärystöjen näkökulmasta kirjoitettuja.¹⁷ Kolmesta tutkimastani lehdestä Uudella Suomettarella ja Helsingin Sanomilla oli kirjeenvaihtaja Lontoossa, joista Helsingin toiminta päättyi maailmansodan alettua. Uuden Suomettaren kirjeenvaihtaja jatkoi toimintaansa vielä sodan aikana, mutta tämä oli vähemmän aktiivinen Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajaan verrattuna. Lähteeksi on useimmiten mainittu Pietarin tietotoimisto kirjaimilla ”P.T.”. Osa kirjoituksista referoi venäläisten sanomalehtien, varsinkin *Den*-nimisen lehden kirjoituksia. Suuressa osassa uutisista ei mainita lähdettä ollenkaan. Usean lehtijutun alussa olevat tietotoimistolähteen merkintää muistuttavat kirjaimet ”S.H.” tarkoittavat, että kirjoitus on sotilaallisen sensuurin hyväksymä. Tämän oli suunnattu enemmänkin poliittiselle sensuurille, kuin lehden lukijalle. Merkinnän toivottiin suojaavan kirjoitusta poliittiselta sensuurilta, joka suoritettiin vasta lehden tultua painosta.¹⁸ Aineiston tutkimuksessa merkintä on siinä mielessä hyödyllinen, että lehden omat kirjoitukset alkoivat usein merkinnällä.

Suomessa julkaisuvapautta kiristettiin ensimmäisen maailmansodan alettua, kuten muuallakin Venäjän valtakunnassa. Venäjän hallitus ei asettanut Suomeen muusta valtakunnasta poikkeavaa

¹³ Nygård 1987, 14–15.

¹⁴ Nygård 1987, 146.

¹⁵ Nygård 1987 40–42.

¹⁶ Nygård 1987, 148.

¹⁷ Nygård 1987, 139.

¹⁸ Kuusanmäki 1980, 99

sensuuria kiellettyjen aiheiden osalta.¹⁹ Sotasensuuri jakautui sotilaalliseen ja poliittiseen sensuuriin. Sotilaallinen sensuuri tehtiin ennakkosensuurina ja se kohdistui kirjoituksiin, jotka käsittelivät sotilaallisesti araksi katsottuja kirjoituksia. Poliittisen sensuurin kohteena oli kirjoitukset, jotka kenraalikuvernöörin pakkomääräyksen mukaan ”synnyttävät vihaa hallitusta kohtaan ja yleistä levottomuutta sekä ylistämästä rikoksia ja levittämään takavarikkoon otettuja painotuotteita.” Tätä rikko-neille lehdille langetettiin sakkorangaistus, jonka lisäksi määräystä rikkonut lehti voitiin lakkauttaa kenraalikuvernöörin päätöksestä.²⁰ Poliittiseen jälkisensuuriin ei kuitenkaan oltu tyytyväisiä, joten sotilaallinen sensuuri määrättiin jo marraskuussa 1914 ilmoittamaan sotasensuurin kannalta arveluttavista kirjoituksista, vaikka kirjoitus olisikin läpäissyt sotilaallisen sensuurin. Tästä huolimatta sotasensuuri säilyi kahtiajakoisena sodan loppuun asti.²¹

Sotasensuurin vaikutuksia on vaikeata määritellä tarkkaan, sillä se johti lehtien omaan itsesensuuriin.²² Arviointia vaikeuttaa myös uutislähteitten rajallisuus sodan aikana. Ennen sotaa ja itsenäistymisen jälkeen. Irlantia käsittelevät kirjoitukset kuitenkin poikkeavat sodan aikana kirjoitetuista sisällöltään ja laadultaan. Lisäksi lehdet sensuroivat ainakin joissain määrin omaa kirjoitteluaan. Itsesensuuri kosketti erityisesti sosialidemokraattisen puolueen lehtiä, mukaan lukien Työmiestä. Lehden kustantajan johtokunta yksimielisesti antoi toimitukselle ohjeeksi noudattaa painorajoituksia. Tämän seurauksena Työmiehessä ja muissa puolueen lehdissä lopetettiin Irlantia käsittelevien kirjoitusten kannalta merkityksellisten valtiollisten kysymyksien käsittely, jonka seurauksena Suomen sisäisiä asioita käsiteltiin aikaisempaa enemmän. Tiukan itsesensuurin taustalla oli pelko, että viranomaiset käyttäisivät tilannetta hyväksi heikentääksensä työväen lehdistöä.²³

¹⁹ Kuusanmäki 1980, 97–98

²⁰ Kuusanmäki 1980 87–91

²¹ Kuusanmäki 1980 100–101

²² Kuusanmäki 1980 100

²³ Heikkilä 1993 316–319.

2 Home rule -kriisi ja maailmansodan alku

Työmieheissä niin sanottua home rule -asiaa käsiteltiin aktiivisesti koko kriisin ajan. Lehdessä kuvailtiin melko yksityiskohtaisesti, mitä itsehallintolain hyväksyminen tarkoittaisi käytännössä. Lisäksi Irlannin kaavaillun parlamentin ylähuonetta kritisoitiin demokratian vastaisena.²⁴ Ylähuoneen vastustamisella oli myös Suomessa sosialidemokraateille tärkeitä jo ennen Suurlakkoa ja yksikamarisen eduskunnan perustamista²⁵ Työmieheissä ei suoraan rinnasteta Irlannin tilannetta Suomeen, mutta Irlannilla katsottiin olleen etuoikeus itsehallintoon, koska ”Englannin parlamentti ei ole millenkään waltakunnan osalle niin suuressa welassa kuin Irlannille.”²⁶ Työmieheissä seurattiin Yhdistyneen kuningaskunnan työtaisteluja ja maan työväenpuolueen toimintaa, joitten kautta Irlannin asema vaikuttaa tulleen lehden toimituksen tietoon.²⁷ Lisäksi Työmieheissä julkaistiin lehdelle osoitettu kirje ja englantilaisen osuuskunnan äänenkannattajan kirjoitus, missä molemmissa Irlannin itsehallintokysymys esitetään toissijaisena asiana kapitalistisen järjestelmän vallitessa.²⁸ Nämä kaksi kirjoitusta olivat jossain määrin ristiriidassa kirjoituksen kanssa, jonka mukaan Irlannilla oli etuoikeus itsehallintoon. Lisäksi se oli ristiriidassa sosialidemokraattien sisäpoliittisen linjan kanssa, jossa Venäjän yhdenmukaistamispolitiikassa katsottiin olleen kyse ”imperialistisesta kuristamispolitiikasta”²⁹

Home rule -kriisiä käsiteltiin jatkuvasti myös Helsingin Sanomissa. Lehdessä julkaistiin myös tiivistelmiä Suomea käsittelevistä kirjoituksista Englannin sanomalehdissä, joista muutamissa verrataan Suomea Irlantiin. Syyskuussa 1912 Helsingin Sanomissa kerrotaan Morning Post-lehden kirjoituksesta, jossa Ulsterin tulevaa asemaa osana itsehallinnollista Irlantia verrataan Suomen nykyiseen asemaan. Suomea puolustavat ovat kuitenkin vähätelleet Ulsterin protestanttien tulevaa kohtaloa itsehallinnollisessa Irlannissa.³⁰ Morning Post on tämän mukaan vanhoillinen ja venäläismielinen lehti, joka ikään kuin vahingossa myönsi Venäjän sortavan Suomea. Vertaus esitetään lehdessä järjettömänä, vaikkei sitä suoraan ilmaistakaan. Tärkeintä on ollut osoittaa Morning Postin epäjohdonmukainen linja Suomen käsittelyssä, eikä niinkään Irlannin asian edistäminen. Samasta lehdestä kirjoitettiin Helsingin Sanomissa myös helmikuussa 1914. Siinä mainittiin, että hiljattain kuollutta Leo Mechelinää oli verrattu Charles Stewart Parnelliin, sillä he molemmat omistivat elämänsä

²⁴ Irlannin itsehallintolaki. Työmies 03.05.1912.

²⁵ Heikkilä 1993, 31.

²⁶ Irlannin itsehallintolaki hyväksytty Englannin alahuoneessa. Työmies 13.05.1912.

²⁷ Esimerkkeinä näistä: Lakkoliike Englannissa ja Irlannissa. Työmies 18.09.1913 ja Englannin työväenpuolueen kongressi. Työmies 13.02.1912.

²⁸ Kirje Lontoosta. Työmies 12.11.1913, Osunstoiminta ammatillisen taistelun apuna. Työmies 25.10.1913.

²⁹ Heikkilä 1993, 231.

³⁰ Suomi Englannin lehdissä. Helsingin Sanomat (HS) 05.09.1912.

separatismille. Eräs lehtori on kirjoituksen mukaan oikaissut väitteen, sillä tämän mukaan Mechelin vain puolusti Suomen historiallisia oikeuksia ja Parnellista poiketen tukeutui vain perustuslaillisiin keinoihin.³¹ Lehdelle vaikuttaa olleen tärkeätä tarkentaa, että Mechelinin rinnastaminen Parnelliin ei edustanut kaikkien englantilaisten näkemyksiä Suomesta, ja että Helsingin Sanomat ei hyväksyisi tätä. Näissä kritiikin kohteena vaikuttaa olleen Britannian konservatiivit, eikä niinkään Irlannin alisteinen asema Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

Suomen asemaa Venäjän keisarikunnassa verrattiin Ulsterin tulevaan asemaan itsehallinnollisessa Irlannissa myös Time-lehdessä, jota Helsingin Sanomat kommentoi Morning Postin kirjoitusta laajemmin. Lehden mukaan vertaus ei ole toimiva, koska Ulsterin protestantit taistelevat ”kokonaisen kansan vapauttamista vastaan”, kun taas suomalaiset taistelevat itsehallinnostaan ”wierasta sortajaa vastaan”.³² Tämän perusteella Helsingin Sanomat siis katsoo, että Irlannin nationalistit ajavat kansansa vapauttamista. Tässä kirjoituksessa on pohjimmiltaan kyse Britannian konservatiivien kritisoimisesta, sillä kirjoituksen mukaan Times on väkisin koittanut keksiä tavan, jolla hyökätä maansa liberaalia hallitusta kohtaan.

Uudessa Suomettaressa kirjoitettiin kahden muun lehden tapaan aktiivisesti home rule -kriisistä. Lehdessä kuitenkin otettiin kantaa Työmiestä ja Helsingin Sanomia vähemmän, eikä lehdessä mainita, kuinka Englannin sanomalehdissä Suomen asemaa verrattiin Irlannin asemaan, vaikka siinä raportoitiinkin Suomea käsittelevistä kirjoituksista maan lehdissä. Muutama kuukausi ennen sodan syttymistä, maaliskuussa 1914, lehdessä julkaistiin kaksi tavallisista uutisista poikkeavaa kirjoitusta Irlannista, joissa molemmissa voisi olla havaittavissa jonkinlaista saksalaisvaikutusta. Näistä kirjoituksista aikaisempi on suomennettu saksalaisen *Die Zukunft* -lehden kirjoitus.³³ Myöhempi taas vaikuttaisi olevan ainakin osittain mainitsemattomasta saksalaislehdessä käännetty saksankielisen kartan perusteella.³⁴ Kirjoitus on laaja artikkeli, joka käsittelee meneillään ollutta niin sanottua home rule -kriisiä. Uuden Suomettaren toimituksessa vaikuttaa joka tapauksessa olleen kiinnostusta Irlantia kohtaan. Suomettarelaisella ajattelulla oli juuria saksalaisessa nationalismissa, mutta tämä ei vaikuta tarkoittaneen minkäänlaista Saksan ihannoimista.³⁵

Keväällä 1914 Helsingin Sanomat kritisoi englantilaisia konservatiiveja, jotka koettivat estää Irlannin itsehallintolain hyväksymisen. Kompromississa protestanttisenemmistöiset kreivikunnan

³¹ Suomi Englannin sanomalehdissä. HS 15.02.1914.

³² Venäjä ja Suomi. - Lausunto Times-lehdessä. HS 13.08.1913.

³³ Dublin. Uusi Suometar (US) 08.03.1914.

³⁴ Ulsterin Kartta. US 25.03.1914.

³⁵ Salokorpi 44-47

olisivat halutessaan jääneet itsehallinnon ulkopuolelle. Lisäksi konservatiiveja syytettiin liberaalisen puolueen vaikeasta asemasta, joka oli vaikeuttanut sen ajamien uudistuksien toteutusta.³⁶ Kirjoituksessa taas vastustetaan Britannian konservatiivipuoluetta ja kannatetaan liberaaleja, eikä niinkään Irlannin nationalisteja. Kirjoituksessa nähdään kuitenkin jonkinlainen yhteys Suomen tilanteeseen, sillä vanhoillisten venäläisten sähkösanomalähteiden esitetään vastustaneen Irlannin itsehallintoa jyrkästi, jonka seurauksena niitten välittämät uutiset kertoivat yksipuolisesti itsehallintolain hyväksymisen ongelmista. Koska Ulsterin protestanttien johtohahmo Edward Carson kertoi voivansa hyväksyä kompromissin, oli sähkösanomalähteitten muutettava Irlantia koskevien uutistensa sävyä.

Työmieheissä kommentoitiin 28.05.1914 Novoje Vremjan kirjoitusta, jossa Suomi rinnastettiin Irlantiin vertaamalla Suomen ”eduskunnassa johtavassa asemassa olevia svekomaaneja” Irlannin ”maaloordehin”. Lehti ei kuitenkaan kommentoi Novoje Vremjan tekemää rinnastusta, vaan sitä, miten torpparikysymystä yritetään käyttää venäläistämistoimien oikeuttamiseen. Kirjoituksessa Novoje Vremja esitetään ”Suomisyöjäin suurena äänenkannattajana”,³⁷ ja lehti ajoikin vahvaa keskuhallintoa ja tiukempaa suhtautumista Venäjän ”epäuskollisia vähemmistöjä”, mukaan lukien suomalaisia, kohtaan.³⁸ Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomettaressa käsiteltiin samaa kirjoitusta, mutta sen sisältöä ei kommentoida ollenkaan.³⁹

Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen heinäkuussa 1914 muutti Irlantia käsittelevien kirjoitusten luonnetta merkittävästi. Aikaisempaa useampi kirjoitus oli vain suoraan kopioituja sähkösanomia Venäjältä, jotka saattoivat olla lähes tai täysin identtisiä kolmen lehden välillä. Tämän taustalla on pääosin sotasensuuri ja sen pelossa toteutettu itsesensuuri.

³⁶ Taistelu Englannin kansanvaltaa vastaan. Vanhoillisia menettelytapoja. HS 12.03.1914.

³⁷ Suomen torpparikysymys ja Venäjän taantumukselliset. Työmies 28.05.1914.

³⁸ Costello 1978 36,38.

³⁹ Now. Wremja torpparikysymyksestämme. HS 28.05.1914.

3 Pääsiäiskapina

Pääsiäiskapinasta kirjoitetaan kaikissa kolmessa lehdessä Saksan järjestämänä, jonka tarkoituksena oli aiheuttaa levottomuuksia Irlannissa ja suunnata Britannian armeijan resursseja pois rintamalta.⁴⁰ Lehdissä julkaistussa Den⁴¹-lehden pääkirjoituksessa erityisesti korostetaan, etteivät Irlannin poliittiset puolueet kannata kapinaa ja että ne ovat yhä lojaaleja Britannialle. Irlantilaisilla ei kirjoitusten mukaan ole syytä kapinaan, sillä Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentissa hyväksyttiin laki Irlannin itsehallinnosta. Tämän toimeenpanoon irlantilaiset uskoivat, vaikka sitä lykättiin sodan puhjettua.⁴² Työmiehessä pääsiäiskapinaa käsittelevistä kirjoituksista lähes jokainen oli sähkösanomiin perustuvia uutisointia tai siinä referoitiin venäläistä lehteä, kuten muutenkin Irlantia koskevissa kirjoituksissa sodan aikana.

Kapinan tuomitseminen ja Englannin näkökulma vaikuttavat olleen erityisen tärkeitä Uudelle Suomelle heti ensimmäisissä pääsiäiskapinaa käsittelevissä kirjoituksissa.⁴³ Tällainen suhtautuminen sopisi ensisilmäyksellä niin sanottujen ”Pietarin tietä kulkevien”, eli Venäjää myötäileviksi katsottujen vanhasuomalaisten, ajatusmaailmaan.⁴⁴ Toisaalta jo ennen vuotta 1914 myöntöväisyysspolitiikka oli ainakin suomalaisen puolueen enemmistössä väistynyt perustuslaillisuuden, eli Suomen historiallista itsehallintoa ja sen erityisasemaa puolustavien tieltä. Hyvät välit Venäjään haluttiin kuitenkin säilyttää, vaikka venäläistämistoimet olivatkin heikentäneet myöntöväisyyden kannatusta.⁴⁵

Lisäksi lehdessä julkaistiin verrattain pitkä kirjoitus kuusi kuukautta pääsiäiskapinan jälkeen, joka käsitteli kapinan seurauksia ja Irlannin aseman tulevaisuutta Englannin näkökulmasta. Sen mukaan englantilaiset ovat valmiita myöntämään itsehallinnon Irlannille vasta, kun maassa saavutetaan sisäinen yksimielisyys asiasta ja irlantilaiset ”täyttävät lojaalisesti velvollisuutensa isänmaata kohtaan” viitaten todennäköisimmin asevelvollisuuden ulottamiseen Irlantiin.⁴⁶ Syksyllä 1917 vaalien aikaan vanhasuomalaiset eivät olleet valmiita Suomen itsenäisyyden edistämiseen ennen maan sisäisten asioiden ratkaisemista.⁴⁷ Lisäksi vanhasuomalaiset olivat lähes ainoina sotilasmiljoonien⁴⁸

⁴⁰ esim. Kapinan alkuunpanijoista. Työmies 29.04.1916; Irlannin kapina. HS ja Suurvaltasota. – Asema. US 29.04.1916.

⁴¹ Kirjoitusasu lehdissä on ”Djen”

⁴² Sisäiset selkkaukset Irlannissa, US 28.04.1916; Kapinaliike Irlannissa, HS 28.04.1916 ja Maailman sota. Työmies 28.04.1916.

⁴³ Suurvaltasota - Asema, US 28.04.1916; Sodan tähänastiset vaiheet, US 30.04.1916.

⁴⁴ Salokorpi 1988, 16–17.

⁴⁵ Salokorpi 1988, 132–133

⁴⁶ Irlannin kysymys Englannin parlamentissa, US 29.10.1916

⁴⁷ Salokorpi 1988, 177

⁴⁸ Suomen suuriruhtinaskunnan maksama korvaus siitä, etteivät suomalaiset olleet asevelvollisia Venäjän armeijassa.

maksamisen kannalla siitä huolimatta, että he katsoivat kenraalikuvernöörin vaatimuksen maksusta olleen laiton. Tätä perusteltiin sillä, että sotilasmiljoonien maksaminen katsottiin olevan Suomen velvollisuus osana Venäjän keisarikuntaa ja erityisesti siksi, että venäläisiä ärsyttäisi suomalaisten kieltäytyminen osallistumasta keisarikunnan sotilasmenoihin.⁴⁹ Näissä Suomen ja Venäjän välistä suhdetta käsittelevissä asioissa on havaittavissa yhteneväisyyksiä Uuden Suomettaren julkaistuun kirjoitukseen.

Helsingin Sanomissa pääsiäiskapinaa käsittelevät kirjoitukset ottavat selkeimmin kantaa tapahtumiin kuin Uudessa Suomettaressa ja Työmieheissä. Jo toisessa kapinaa käsittelevässä lehden numerossa ihmetellään, miten kapinan järjestäjät uskoivat sen mahdollisuuksiin onnistua luetellen esimerkkejä aiemmista, samantyyppisistä ”irralisista ponnistuksista” muualla maailmassa.⁵⁰ Kaksi päivää myöhemässä numerossa kritisoidaan Englannin konservatiivisia lehtiä, jotka syyttävät Irlannin asioiden ministeriä, Augustine Birrelliä, kapinan mahdollistamisesta. Kirjoituksen mukaan muu maailma pitää kuitenkin Edward Carsonia syyllisenä. Tämä oli lehden mukaan ”mielettömällä agitatsioonillaan” yllyttänyt Ulsterin protestantteja kapinaan sekä Britannian hallitusta että Irlannin katolilaisia vastaan Ulsterin kriisin aikaan. Carson vielä tilasi Saksasta aseita kapinaansa varten, mistä lehden mukaan viisaimmat Irlannin nationalistit ottivat mallia. Lisäksi Carsonin pieni aseistautunut joukko sai Irlannin katolilaiset uskomaan, että sellaisella oli mahdollista saavuttaa pysyviä muutoksia maassa. Konservatiiviset lehdet taas pitivät Carsonia ”kelpo isänmaan ystävänä”.⁵¹ Kirjoitus vaikuttaa tukevan enemmänkin Britannian liberaalipuoluetta kuin irlantilaisia. Sen perusteella Helsingin Sanomien toimitus on seurannut englantilaista lehdistöä sodan aikanaikin paljon enemmän, kuin toiset lähdeaineistona olevat lehdet.

Vuoden 1916 toukokuussa Golos Rusin julkaisema Yleisvenäläisen kansallisliiton Pietarin osaston päätöslauselma julkaistiin kaikissa kolmessa lehdessä, jossa taas väitetään Irlannin pääsiäiskapinaa vastaava kansannousu voisi tapahtua Suomessa ja siksi sinne on asetettava asevelvollisuus. Kaikkiin näihin liitettiin toisen venäläisen lehden, Retšin⁵², vastaus lauselman, jossa väite todetaan perättömäksi.⁵³ Tällaisten vertausten vuoksi Suomen ja Irlannin vertailua saatettiin välttää, koska pääsiäiskapinan tapaisen kansannousun tapahtumista Suomessa ei varmastikaan haluttu pidettävän Venäjällä todennäköisenä.

⁴⁹ Luntinen 1984, 93

⁵⁰ Asema Irlannissa, HS 27.04.1916

⁵¹ Aseman kehitys Englannissa ja Irlannissa. HS 29.04.1916

⁵² Kirjoitusasu on lehdissä ”Rjetsh”

⁵³ Yleisvenäläinen kansallisliitto Suomesta. Työmies 30.05.1916; Yleisvenäläinen kansallisliitto vaatii Suomesta otettavaksi sotawäkeä. HS 30.05.1916 ja Suomen asiat venäläisissä lehdissä. 30.05.1916 US.

Helsingin Sanomat kirjoitti kapinan jälkiselvittelyistä noin kaksi viikkoa pääsiäiskapinan päättymisen jälkeen, jolloin kaikki siitä kuolemaan tuomitut oli teloitettu.⁵⁴ Siinä Britannian hallituksen katsottiin rangaissseen kapinallisia lievästi, kuten vuoden 1914 buurikapinassa. Lehden mukaan erotuksena tähän pääsiäiskapinan syyllisistä muutamat ammuttiin. Irlannissa nationalistit suhtautuivat kapinallisten rangaistuksiin pääosin kielteisesti, mutta Irlannin sanomalehdet riippumatta poliittisesta linjastaan suhtautuivat niihin taas myönteisesti.⁵⁵ Tässä on havaittavissa nuorsuomalaisten varpus-ten englantilaissuuntaus ehkä selkeimmin koko tutkimusaineistostani. Englanti ja sen sosiaaliliberaalinen puolue oli monen varpusen esikuva, josta Britannian toiminnan tarkastelussa myönteinen lähtökohta on todennäköisesti johtunut. Uusi Suometar ei taas juurikaan kommentoi teloituksia ja kapinasta syytettyjen kohtelua muuten kuin kutsumalla sitä ”säälimättömäksi menettelyksi”, jonka pääministeri Asquith odotetaan oikaisevan.

Uudessa Suometassa julkaistiin verrattain pitkä selitys pääsiäiskapinaan johtaneista tapahtumista vuoden 1916 elokuussa. Kirjoituksessa on selkeää myötätuntoa Irlannin katolilaisia kohtaan ja Britannian hallituksesta kirjoitetaan poikkeuksellisen kielteiseen sävyyn ottaen huomioon, että se on kirjoitettu sodan aikana. Ulsterin protestantteihin ei kohdistu kirjoituksessa minkäänlaista myötätuntoa, vaan näitten pelko sorretuksi joutumisesta katolilaisen vallan alaisuudessa esitetään perättömänä. Lisäksi Ulsterin protestanttisen väestön alkuperäksi selitetään heidän siirtämisensä alueelle ”vastapainoksi irlantilaiselle kansallisuudelle” Englannin toimesta.⁵⁶ Kirjoitus alkaa vuodesta 1719, jolloin Britannian parlamentti sai valta-aseman Irlannin parlamentin ylitse ja katolilaiset menettivät äänioikeutensa. Irlannin parlamentti sai valta-asemansa takaisin vuonna 1782, mutta se lakkautettiin vuonna 1800. Britannian hallituksella oli kirjoituksen mukaan diktatoriset valtuudet Irlannissa vuosien 1801–1834 välillä ja vuonna 1829 katolilaiset saivat äänioikeuden. Itsehallintoa ajava liike alkoi vuonna 1870, ja vuosina 1886 ja 1891 yritettiin säätää laki Irlannin itsehallinnosta. Aikajanan aloittaminen vuodesta 1719 ei ole itsestäänselvyys, sillä Englannin vaikutus Irlannin politiikassa alkoi vuosisatoja aiemmin, esimerkiksi 1500-luvun lopulla Poyningin lain seurauksena Irlannin parlamentti menetti asemansa maan lainsäätäjänä ja tuomioistuimena Englannin hallitukselle.⁵⁷ Kirjoituksessa esitetyt tapahtumat vaikuttaisivat seuraavan samankaltaista kaavaan, kuin Suomen suuri-ruhtinaskunnan poliittisen aseman muutokset 1800-luvun lopulta 1910-luvulle: Ensin historialliset oikeudet viedään, sitten ne palautetaan lyhyeksi aikaa, jonka jälkeen oikeudet jälleen kielletään. Lisäksi maininta Englannin hallituksen diktatorisista oikeuksista muistuttaa kenraalikuvernööri

⁵⁴ Aseman kehitys Englannissa ja Irlannissa. HS 13.05.1916.

⁵⁵ McGarry 2016, 278.

⁵⁶ Irlannin kysymys ennen ja nyt. US 11.08.1916.

⁵⁷ Connolly 2007, 128

Bobrikovin virka-asemaa Suomessa 1900-luvun alussa. Tämä olisi suomettarelaisten myöntöpolitiikan valossa hyvinkin poikkeuksellinen kirjoitus.

Pääsiäiskapinan jälkeisinä kuukausina Uudessa Suomettaressa julkaistiin myös Irlantiin liittyviä kirjoituksia, jotka eivät varsinaisesti liittyneet kapinaan. Heinäkuussa 1916 lehdessä kirjoitettiin Irlannin ja amerikanirlantilaisten kielioloista, erityisesti iirin kielen tilanteesta ja irlantilaisten yrityksistä elvyttää sitä. Sen mukaan ”irlantilaisten ja englantilaisten kieliriita” ei ole päättynyt ja englannin kielen yleistymistä vastaan on syntynyt liike, joka pyrkii säilyttämään ja elvyttämään iirin kieltä koulutuksen ja sanomalehtien kautta.⁵⁸ Kirjoituksessa ei mainita Suomen kielipoliittista tilannetta, mutta yhteneväisyydet suomettarelaisten kotimaan kielipoliittikkaan ovat ilmeisiä. Suomalaiselle puolueelle kielipoliittikka oli luonnollisesti ollut tärkeä osa sen ohjelmaa ja aatemaailmaa. Kirjoituksessa mainitut iirinkieliset koulut Yhdysvalloissa ja Dublinin ”eräänlainen kansallisopisto”, joissa opetus järjestettiin osittain iirin kielellä, muistuttavat suomalaisen puolueen kouluohjelman perustavoitteesta, suomenkielisen sivistyksen juurruttamisesta yleisen oppivelvollisuuden kautta lapsiin ja aikuisiin kansanopistojen avulla.⁵⁹ Kirjoituksessa amerikanirlantilaisiin suhtaudutaan itse irlantilaisia myönteisemmin. Iirin kielen elvytysliike on kirjoituksen mukaan lähtöisin yhdysvaltalaisesta irlantilaisesta liitosta, jonka konkreettisemmat tavoitteet sopivat lehden aatteelliseen taustaan irlantilaiskapinoiden tavoitteita paremmin. Irlantilaisten kritisoiminen oli kaikissa lehdissä poikkeuksellista, koska esimerkiksi pääsiäiskapinaan katsottiin osallistuneen vain pieni osa kansasta.

Pääsiäiskapina ei vaikuta horjuttaneen myötätuntoa Irlannin itsehallintoa kohtaan Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomettaressa. Kapinan seurauksena Irlannin itsehallintolaki palasi Britannian päiväpolitiikkaan, ja tätä seurattiin jälleen Suomen lehdistössä. Helsingin Sanomissa kirjoitetaan jo noin kuukausi kapinan jälkeen, että ”Kysymys Irlannin itsehallinnon palauttamisesta on joutunut uuteen ja otaksuttavasti lopulliseen vaiheeseensa”.⁶⁰

⁵⁸ Irlantilaisten kieli ja kouluoloista. US 14.07.1916.

⁵⁹ Salokorpi 1988, 86–67.

⁶⁰ Irlannin itsehallinto HS 30.05.1916.

4 Sodan loppuvuodet, Suomen itsenäistymiseen ja sisällissota 1917–1918

Helmikuun vallankumous ja sitä seuranneet Venäjän keskushallinnon ja Suomen välisten suhteiden muutokset eivät aluksi juuri vaikuttaneet Irlantia käsitteleviin kirjoituksiin ja lehdet olivat yhä sotasensuurin alaisia. Syksyllä kirjoituksissa alettiin ottamaan kantaa aikaisempaa enemmän ja esimerkiksi Englannin tekopyhäksi katsottua politiikkaa Irlantia kohtaan kritisoitiin suoraan. Suomen itsenäistyminen muutti Irlantia käsittelevien kirjoitusten luonnetta lopullisesti. Irlannin kysymyksestä kirjoitettiin vuoden 1917 keväästä vuoden 1918 kesään aikaisempaa vähemmän, johtuen todennäköisimmin Suomen sisäisistä tapahtumista alkaen helmikuun vallankumouksesta ja päättyen sisällissotaan. Lisäksi aineistoa on vuodelta 1918 muita vuosia vähemmän, koska Työmiehen viimeinen numero ilmestyi 12. huhtikuuta 1918.

Jokaisessa kolmessa lehdessä suhtautuminen Englantia tai ainakin sen tapaa toimia Irlantia koskevissa asioissa muuttuu aikaisempaa kielteisemmäksi vuoden 1917 syksystä lähtien. Uudessa Suomettaressa kritisoitiin englantilaisen Times-lehden esittämiä Englannin ihanteita, jonka mukaan sen ei tulisi puhua Englannin taistelevan pienten kansojen puolesta, koska Times tekee tässä poikkeuksen Irlannin kohdalla.⁶¹ Suomettarelaisilla ei ollut nuorsuomalaisten tapaan esikuvia Britanniassa, vaan enemmänkin Saksassa, tosin suomettarelaiden sisäpiirissä tunnettiin yhä lojaalisuutta Venäjää kohtaan.⁶²

Myös aikaisemmin brittimyönteisessä Helsingin Sanomissa kirjoitettiin Britannian hallituksen toimista Irlannissa aikaisempaa kriittisemmin. Erityisesti yleisen asevelvollisuuden ulottaminen Irlantiin ilman Irlannin itsehallinnon myöntämistä ja sen parlamentin suostumusta vaikutti aiheuttaneen pettymystä Helsingin Sanomissa. Tätä ei ilmaista suoraan lehden omassa kirjoituksessa, vaan Irlannin kansallisen puolueen vetoomuksen muodossa sitä kuvataan ”miehekkäänä kirjelmänä”. Tämän perusteella voisi olettaa, että Helsingin Sanomat yhtyy vetoomukseen. Sinn féin -puolueen kannattajat eivät ainakaan vuonna 1917 saaneet lehdeltä tukea, eikä myöskään puolueen tavoite Irlannin itsenäistymisestä Yhdistyneestä kuningaskunnasta edistynyt.⁶³ Helsingin Sanomista välittyvä kuva Irlannin parlamentaarista puolueesta pysyy vähintään myönteisenä, ellei jopa aikaisempaa myönteisempänä. Puolueen pitkäaikaisesta johtajasta John Redmondista kirjoitettiin lehdessä muistokirjoitus, jossa kirjoitetaan Redmondin poliittisen työn menneen hukkaan, vaikka tämä pysyikin

⁶¹ „Times” Englannin ihanteista. US 26.09.1917.

⁶² Salokorpi 1988, 201.

⁶³ Poliittisia tapahtumia. HS 04.11.1917.

kaikesta huolimatta uskollisena Britannian hallitukselle. Lupauksistaan huolimatta se ei myöntänyt Irlannille itsehallintoa, jonka ymmärrettävänä seurauksena sinn féinin kannatus lehden mukaan jatkuvasti lisääntyi.⁶⁴ Kirjoituksessa myös liberaalipuolueeseen kuuluneen Lloyd Georgen hallitus oli kritiikin kohteena. Se olin lehden mukaan aikaisempaa H.H. Asquithin hallitusta vanhoillisempi, ja siltä oli turhaa odottaa edes lupauksia Irlannin kysymykseen liittyen.

Suurin muutos Irlannin kysymyksen käsittelyssä on havaittavissa Työmiehestä. Siinä julkaistiin kaksi kirjoitusta, jossa sinn féinia kannatettiin. Kirjoitukset oli käännetty venäläisistä vasemmistolehdistä, Proletarista ja Novaja Žiznistä⁶⁵.⁶⁶ Puolueen katsottiin ajavan samankaltaisia päämääriä kuin Suomen sosialidemokraatit, jotka katsoivat käyvänsä luokkataistelun lisäksi taistelua Venäjän imperialismia vastaan.

Irlantia verrataan Suomeen vuoden 1918 maaliskuussa sisällissodan aikaan Suomen valkoisten tukeuduttua Saksaan.⁶⁷ Tästä on pääteltävissä, että Työmiehen toimituksessa on ollut kiinnostusta Irlannin historiaa kohtaan ja siinä on nähty yhtymäkohtia Suomen historiaan. Kirjoituksessa ei kuitenkaan verrata Suomen asemaa Venäjän keisarikunnassa Irlannin nykyiseen asemaan, vaan kyse oli Suomen tulevaisuudesta Saksan jonkinlaisena nukkevaltiona, joka olisi menettänyt oman hallituksensa, kuten kävi Irlannissa maan liityttyä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

⁶⁴ Irlannin natsionalistien johtaja John Redmond †. HS 23.05.1918.

⁶⁵ Kirjoitusasu on lehdissä Novaja Sishn.

⁶⁶ Wallankumouksen lähestyminen lännessä. Työmies 04.09.1917 ja Wallankumonsliike Irlannissa. Työmies 02.11.1917.

⁶⁷Tuho on ovella, Työmies 20.03.1918.

5 Yhteenveto

Aikavälin kirjoitukset Irlannista olivat lähestulkoon aina maailmansotaa käsittelevässä osiossa. Vaikka suomalainen lehdistö oli 1910-luvulla kytkeytynyt puolueisiin tai aatteisiin⁶⁸, ovat näitten kolmen lehden kirjoitukset hyvinkin samankaltaisia, erityisesti ensimmäisen maailmansodan aikaan ennen Suomen itsenäistymistä. Suurin osa lehtien kirjoituksista on sähkösanomiin perustuvaa uutisointia, missä ei oteta kantaa tapahtumiin. Välillä uutisoinnista on kuitenkin havaittavissa jonkinlaisia kannanottoja tapahtumiin, mutta niitten pääpaino ei yleensä ole lehden tai kirjoittajan kannan esittäminen, eikä lehdissä julkaistu yhtäkään mielipidekirjoitusta aiheesta.

Uudessa Suomettaressa, Helsingin Sanomissa ja Työmieheissä ei juurikaan rinnasteta Suomen asemaa Venäjän keisarikunnassa Irlannin asemaan suoraan. Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Brittiläisessä imperiumissa. Tämä ei voinut johtua siitä, että lehtien toimitukset eivät olleet tietoisia Irlannin tapahtumista vuosien 1912–1918 välisenä aikana, koska kaikissa kolmessa lehdessä kirjoitetaan enemmän tai vähemmän jatkuvasti Irlannin tilanteen kehityksestä. Ne olivat myös tietoisia siitä, että Suomen ulkopuolella se rinnastettiin useasti Irlantiin, erityisesti Venäjällä ja Helsingin Sanomien kohdalla myös Englannissa ja Ruotsissa. Vähiten ymmärrystä lehdiltä saavat Ulsterin unionistit. Sinn féin -puolueeseen suhtauduttiin aluksi kielteisesti. Sen päämääriä kohtaan on havaittavissa myötätuntoa Uudessa Suomettaressa ja Helsingin Sanomissa, kun Britannian hallituksen toimi hitaasti Irlannin itsehallinnon toimeenpanemisessa. Työmieheissä taas sinn féiniin taas suhtaudutaan lehdissä myönteisimmin, sillä se ainakin jossain määrin katsottiin ajaneen samankaltaisia päämääriä kuin Suomen sosialidemokraatit.

Rinnastuksesta ei kuitenkaan vaikuttanut olleen poliittista hyötyä puolueille, joita lehdet edustivat. Suomettarelaiset, nuorsuomalaiset ja sosialidemokraatit tuskin halusivat, että Irlanti Britannian alaisuudessa lukuisine kapinoineen yhdistettäisiin Venäjän alaisuudessa olevaan Suomeen, jossa olot olivat pysyneet verrattain rauhallisina. Tämä johtunee siitä, miten kansallisaate kehittyi Suomessa ja Irlannissa, sekä siitä, millainen suhde mailla oli emämaihinsa. Newbyn mukaan Suomessa perustustailliset katsoivat vain puolustavansa maansa historiallisia oikeuksia, kun taas Irlantiin nämä katsoivat perustettavan täysin uusi valtiomuoto.⁶⁹ Tämä ei täysin vastaa Helsingin Sanomien sananvalintoja, sillä lehdessä kirjoitettiin välillä itsehallinnon palauttamisesta. Ilmaisua käytettiin erityisesti lehden Lontoon kirjeenvaihtajan raportoinnissa, mutta myös muissa kirjoituksissa. Irlannissa taas katolilaisten ja protestanttien välinen kahtiajako perustui laajalti protestanttien korkeampaan

⁶⁸Tommila & Salokangas 1998, 111

⁶⁹Newby 2017, 1999

varallisuuteen ja näiden epäsuhtaisen suureen maanomistukseen.⁷⁰ Suomen vaikutusvaltaisimmat fennomaanit olivat taustaltaan lähinnä yläluokkaisia tai aatelisia, kun taas Irlannin tärkeimmät nationalistit olivat alemmaa keskiluokkaa.⁷¹ Näihin liittyen suomalaiset nationalistit vieroksuivat maan rinnastamista Irlantiin, koska he katsoivat irlantilaisten olleen kouluttamattomia, väkivaltaisia ja kurruttomia,⁷² joka enemmänkin sopisi suomettarelaiseen tai nuorsuomalaiseen ajatteluun, muttei niinkään sosialidemokraattiseen maailmankuvaan. Toisaalta puolueessa katsottiin Suomen olleen korkeammalla yhteiskunnallisella ja taloudellisella kehitysasteella, kuin ”puolifeodaalinen” Venäjä, johon sulautuminen uhkasi työväenluokkaa ja koko kansakuntaa.⁷³ Tämän perusteella maatalousvoittoinen Irlanti, saatettiin katsoa Suomea matalammalla kehitysasteella olevaksi maaksi, sillä se sijaitsi hyvin teollistuneen Ison-Britannian kyljessä.

Irlannin kysymystä käsittelevistä kirjoituksissa näkyy kunkin lehden aatetausta. Tämä on ilmeisintä Helsingin Sanomissa, jossa vähintään vuosien 1912–1917 välillä kannatetaan Britannian liberaalista puoluetta, erityisesti H.H. Asquithin ollessa sen johtaja. Työmieheissä taas aluksi Britannian työväenpuolueeseen suhtaudutaan myönteisesti, mutta myöhemmin myös sinn féiniin. Liberaalipuolue ja työväenpuolue kannattivat itsehallinnon myöntämistä Irlannille. Uudella Suomettarella taas ei ollut selkeää puoluetta, jota lehti olisi kannattanut. Tämä lienee johtunut siitä, ettei suomalaisella puolueella ollut selkeää vastinetta Britanniassa.

Erityisesti Uuden Suomettaren ja suomettarelaiden myöntövyöpolitiikan ja Pietarin tien avoimena pitämisen vuoksi liika Suomen ja Irlannin vertailu olisi ollut tämän takia kiusallista. Perustuslaillisuudestaan huolimatta nuorsuomalaiset ja sosiaalidemokraatit eivät myöskään välttämättä olleet kiinnostuneita vertauksesta, sillä nämä halusivat ainakin itsenäistymiseen asti tukeutua parlamenttisiin keinoihin. Lisäksi Venäjän lehdistössä Suomi rinnastettiin Irlantiin venäläistämistoimien oikeuttamiseksi sekä suomalaisten epäuskollisuuden osoittamiseksi. Tämä koskee ainakin niitä kirjoituksia, joita kommentoitiin tai esiteltiin tutkimusaineistossa. Näitten perusteella vaikuttaa pikemminkin siltä, että lehdet, ainakin joissain tapauksissa, yrittivät vähätellä yhtäläisyyksiä Suomen ja Irlannin välillä.

⁷⁰ Kissane 2000, 36

⁷¹ Kissane 2000, 41

⁷² Mc Mahon & Newby 2017, 173–174, 177

⁷³ Heikkilä 1993, 96–97

6 Lähteet

Sanomalehdet

Uusi Suometar, Helsinki 1912–1918

Helsingin Sanomat, Helsinki 1912–1918

Työmies, Helsinki 1912–1918

Tutkimuskirjallisuus

Connolly, S. J. *Contested Island: Ireland 1460-1630*. 1st ed., Oxford University Press, Oxford 2007

Costello, David R. "Novoe Vremia and the Conservative Dilemma, 1911-1914." *The Russian Review*, n:o 1, Stanford 1978, 30–50.

Heikkilä, Jouko. *Kansallista luokkapoliitikkaa: sosiaalidemokraatit ja Suomen autonomian puolustus 1905–1917*. Suomen historiallinen seura, Tampere 1993.

Kissane, Bill. *Nineteenth-Century Nationalism in Finland and Ireland: A Comparative Analysis*. *Nationalism & Ethnic Politics*, n:o. 2, Lontoo 2000, 25–42.

Kuusanmäki, Jussi, *Ensimmäisen maailmansodan lehtisensuuri*. Teoksesta: Leino-Kaukiainen, Pirkko (toim.), *Sensuuri ja sananvapaus Suomessa*. Suomen sanomalehdistön historia -projektin julkaisuja n:o 17, Helsinki 1980, 85–105.

Luntinen, Pertti. *Sotilasmiljoonat*. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1984.

McGarry, Fearghal. *The Rising: Ireland: Easter 1916*. Centenary edition., Oxford University Press, Oxford 2016.

Newby, Andrew G. *Black Spots on the Map of Europe: Ireland and Finland as Oppressed Nationalities, c.1860–1910* *Irish Historical Studies*, n:o. 160, Aarhus 2017, 180–99.

Nygård, Toivo, *Suomen lehdistön historia. 2, Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan. Poliittisten vastakohtaisuuksien jyrkentyminen sanomalehdistössä* Kustannuskiila, Kuopio 1987.

Salokorpi, Hannu. *Pietarin tie: suomalainen puolue ja suomettarelainen politiikka helmikuun manifestista Tarton rauhaan 1899–1920*. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1988.

Tommila, Päiviö ja Salokangas, Raimo. *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Edita, Helsinki 1998.

Vares, Vesa. *Varpuset ja pääskysset: nuorsuomalaisuus ja Nuorsuomalainen puolue 1870-luvulta vuoteen 1918*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2000.